

ЗАМАН

ГАЗЕТ 1924 ЖЫЛДАН
БЕРИ ЧЫҒАДЫ

КЪАБАРТЫ-МАЛКЪАР РЕСПУБЛИКАНЫ
ПАРЛАМЕНТИНИ ЭМ ПРАВИТЕЛЬСТВОСУНУ ГАЗЕТИ

ВРЕМЯ
Интернет-версия: zaman.smikbr.ru

ГАЗЕТА ПАРЛАМЕНТА И ПРАВИТЕЛЬСТВА
КАБАРДИНО-БАЛКАРСКОЙ РЕСПУБЛИКИ

БАҒТАСЫ
3 СОМДУ

Жыйылыу

Тюмене КъМР-ни Президенти Арсен Каноков Правительствону кезимло жыйылыуун бардырганды. Ол эки кесектен кыраалганды. Биринчи кесекте 2007-2008 жылда министрство тамамланган иши ошондон КъМР-ни төгөркеги кудурети саклау эм табыгъатны хайырлану министр Владимир Шипов селгендиги. Андан соруу Правительство келечегинде кылай иши соруу болганларына кыраалганды. Жыйылыну ача, Арсен Баширович Владимир Анатолювичи докладда айтырык затпа бек магыналына болганларына Правительство келечегиндеги эс бөлүрлери тилегенди.

Докладын а министр республикада табыгъатны коруулауға, аны тазалай тутууға адамла жууалпы кырамагъанларын башлағанды. Биологияда Къабарты-Малкъарда кир-кичтик төгөлген 292 жер барды. Алай эсепте уа аладан жаланды 196-сы алынды. Министр айтканга көрө, апрель-май айда бардырылган эмайлыны кезинде 3200 гектар жер тазаланганды. Бу жылы биринчи жарымда кир-кичтинки чыгаруу бля байлампы 300 келишим этилгенди. Владимир Анатолювич бу жасыруу кетеру ююн, республиканы жеринде кир-кичтинки жарашуу бля кюрөшир бир неча завод

Ахыры 2-чи беттеди.

Табийгъатны кърорулауу къайгъысын къргендиле

Ахыры 2-чи беттеди.
Суратлары Р. МАМБЕВ аялганды.

ишлерге эм ол ишге башчылык этерик компания да кыраурга кереклисин айтханды.

Хауаны бля суулары кирлеулерини оспердинде айтп, ол биринсин автовранспорт, экинчисин а этил спирт чыгарган заводула бузгъанларын чертгенди.

Ол заводдада тийишли оборудованила жокъдуа эм аланы кычан орнатырыклары да белгисизди, - дегенди Владимир Шипов. Докладчы энчи сакъланган жерлерин куорот эм парк зонаны - таза тутууну юсюнден да айтханды. Сэз ююн, хауа тазалай туруу ююн, ары автомашиналаны бир марда бля жибере турурға керекди. Неда ары жамауат транспорт жоржорча этилсе, топ болуукду.

ЖАНГЫЛЫКЪ

Она бля инстанциялаға жүрюу бошалады

Бара турган жылы терюнчо кварталында КъМР-де кырал эм муниципалный жумушланы тамамлауу келп функциялы ара (МОЦ) ишлеп башларкыды. КъМР-ни Правительствону жыйылыунда экономука айнууу эм сатуу алынуу министри Мусукалы Алиев айтханды. МОЦ КъМР-ни Президенти Указына тиийишликте кырал эм муниципалный жумушланы жалчытууу «бир терезе» деген принципин болулурунда бардырууу, кырал аластын топтуруу органдары жумушланы эти бля байлампы процедуралары бирлигем эм бир мекямада кырал этилген администрацийин регламентлени мудордорында тамамлача этер мууртада кыралды.

Халкъ эркириктер солурга болуукду - адамла энди справкалауу жаяр ючюн, она бля инстанциялаға, аман юнюл болуп, айлануулык туююлдуле. Бу ара гражданданы бля юридикский лицензия келерине

керекли жамауат магъаналы жумушларын этдируу жаны бля ишлерин иги да тын эм терирек тамамларкыды. жумушланы канфетралы игилеримди, халкъ аллай жумушларын этиуюн жоруклары, амалларын эм болумларын биллип турлукуду.

Ал кезинде ара жумушланы 10 тюрюсюн тамамларкыды. Сэз ююн, жерни хайырлануу, ырыскыны приватизация этиу, жеринде тендиримлеген ырыскы бля баппалы ишлени этиу, актогу болган продукцияны сатарга лицензия берюу, кыра эм тюрюсюн металагы жарасууга саналгандарын жаярға бля, жарашандырыга эм сатарга эркиник берюу кырауу жоржорча тындырыу. Бара-барганы сайын, аланы саны да 110-нга жетдирилди.

Башда айтханды жангылык жумушланы ортада адам айлануу тамамлангыр жумушлары рыноклары кетериди. Андан тышында да, адамла керекли ишлени

тюрюлей келери, телефон бля селешип, Интернет бля, эмда МФЦ-де орналганы кырауу кырауу кырауу (информатланы) юсерли бля да этдирик болуукду.

Клиентлени жумушларын жалчытууу тап болумлары кырауулыкыдыла. Сэз ююн, арада бек азындан 4 «терезе» ишперидиле, аланы хар бири да кырал эм муниципалный жумушланы тамамларкыдыла. Андан соруу да «Электронная очередь» деген системаны терминалыны ишлеу жумуш этдирикелге келген адам «терезеге» жетгенде, аны очердинде номерин, инициалларын терк табарга он берликди. Кырал поштинаны, башха твелеурини, араны кесинде банкоматны неда керекте организацианы (банкны) теревезин хайырлануу бериге болуукду. Залда консультантла ишперидиле.

КъМР-ни Президенти
бля Правительствосу
пресс-службасы

Башамчылык

Жаш тёлю бля ким хайырлы ишлейди

Быйыл башлангычкы конкурс жашууну ишлери жаны бля КъМР-ни бек иш муниципалный органы ачыкларыкыды. Алай конкурс бардырырға керекте деген башламчылыкны жаш тёлю эм жамауат бля ригиленуу ишлери жаны бля Кърал комитет этгенди.

Ол ведомствону председатели Борис Паштовну айтханды. «Конкурс муниципалный кырауулауу жаш тёлю ишлери жаны бля органдарыны ишлери хайырлыкларын эм качестволары кетеруу, аладан бек игилерине болуулык этер мууртада бля бардырырға. Бу мероприятие, кырауулау айтханды керө, алчы сынауу, шендого технологияны, ишн инновация формаларын ишлеп ишлери жаны бля перспективаны программаланы эм проектлени жашауда бардырырға себеплик этериди.

Конкурс эки урум бля бардырырға. Биринчисин алауу эм проект званчыды. Аны кезимюнде

конкурска къатышырыкыла 2009 жылы 15-июнь мартына бериле кирлуулауға конкурс юсюнден болумда айтханды документлени пакетин бердиле. Аланы санында, сэз ююн, 2008 жылы июнде жаш тёлю ишлери жаны бля ригиленуу ишлери жаны бля аналитика справкала, ол органды жашауда бардырган муниципалный программалы конкурсат, этен ишлени оспердинде фотоом видеопрезентацияла.

Ол материаллаға кыраургандан сора комиссия экинчи кезуге къатышырға кыралган кандидатланы юсеринде ону этеди. Ол ончы (кэздэн - кэрге) халда, 2009 жылда апрель айда, берилген документлени халкъ алында кырауулауу бардырырға бля конкурска къатышырға бля башлангычкы бля номинацияла бля багаларыкыды: ишн информация бля жалчытуу, жаш тёлю ишлени жаны бля ким бля юйретуу, жаш тёлю программалаға эм проект званчыды. Аны кезимюнде

оны бля кыраланы жамауат ишлеге къатышырға жамауат кирлуулауға конкурс юсюнде болумда айтханды. Предпринимательствого болушу эм жаш тёлю иш бля жалчытууға, жаш тёлю ишлери жаны бля органыны институционально айнууға себеплик этиу. Кимле хорлаганларын хар номинацияла жетишмилеге керө тохташырыкыдыла, сауылау уа органды ырыскынына базасын кочууде хайырлануулыкыдыла.

Правительствону Председатели Андрей Ярин конкурсатланы ишлери багъа бичгенде жаш тёлю арааны эстраминимиз эм радикализм жайылуларына кырауу керекте ишле кылай тохташырғанларын да эге алтырға керекте, дегенди. Предпринимист бу воркеле бек атам тамамларкыды эм болурға керекте, дегенди.

Марина ХАВОВА,
КъМР-ни Президенти эм
Правительствосуна пресс-службасы

СЕМИНАР

Журналистле онуюлашхандыла

Тюне Информацикда «DV-NEWS» информация агентствону редактору, Москва шашар думасын жаш тёлю ишлери жаны бля комитетини келечиси Анна Астахова бля РО-ни Правительствосуна информация технологияны жаны бля эксперти советни келечиси, «АМГ» Велкобритания компанияны «Без комментариев» информация бөлүмю башчысы Алексей Салтыков республиканы журналистлери бля тобешини келечиси Анна Астахова бля РО-ни Правительствосуна информация технологияны жаны бля эксперти советни келечиси, «АМГ» Велкобритания компанияны «Без комментариев» информация бөлүмю

башчы эти. Анда жарында, бизни журналистлери РФ-ни «Ас-лампы информация органдары юсюнден» Закон бля тиийишине шагъары багъамалары ачыклаганды. Семинарны Къабарты Магалары Жаш тёлю эм жамауат биргиууле ишлери жаны бля кырал комитет кыраууанды.

башчы эти. Анда жарында, бизни журналистлери РФ-ни «Ас-лампы информация органдары юсюнден» Закон бля тиийишине шагъары багъамалары ачыклаганды. Семинарны Къабарты Магалары Жаш тёлю эм жамауат биргиууле ишлери жаны бля кырал комитет кыраууанды.

ОСМАЛНАНЫ АЙШАТ.

Кенеш

Магъаналы вопросла сюзюлендиле

КъМР-ни Президенти Арсен Каноков республиканы экономика эм жамауат кюрөкчюсузюлууну дайым членлери бля кенеше бардырганды. Анда шендюзю республикада оперативноракимини оспердинде айтханды. аныча КъМР-де табыгъатны коруулауу эм экологиюны оспердинде закондадытьствозла жашауда кылай бардырылгандарын тинтенде ачыкланганды шартлаға кыраалганды.

Жууагылык

Эсгертерини цутхандыла

Минги тауну шимал жанында Ирахит-Сырда бляйда 2 700 жыл мындан алгъа жашаганды скифле орнаткан сын таш (менир) болуу эди. Анда аскерчи сураттангы эди. Алай алгъаракыда ол алайдан так болганды. Аны Мария эм Виктор Котларова эслегендиле. Алай айтханды керө, биринчиден, аны бирер уруулауун сунгандыла. Алай бу кююлде уа аны сынып, ууалганды кесеклери орналган жеринден узак болмагъан хар тобонда табылганды. Виктор Котларов айтханды керө, тарых магыналы эсгертер бек аман болганды эм анга реставрация этер амал да болуук болмаз.

ТАППАСХАНЛАНЫ
АМИНАТ.

КЪОЛ САЛУУ

Бизнес эркириктер солурча

Ростехнадзору Къабарты-Малкъар Республикада текюрюу эм экологию надзор жаны бля управленийында озгъан байрым ююн ол ведомство бля КъМР-ни предпринимательтерини Координация советини араларында келишимге келп салыуға жораланганды жыйылуу болганды. Магъаналы башламчылыкны баш муураты - гиче эм орталык бизнесни субъектлери ишлери кыралны жанындан контролюк (надзорлык) этилген предпринимательни сейлерин коруулаууду. Аны жалчытуу ююн, огабыры айтханды органдары жаны бля ишлеулерини юсюнден келишим этилгенди.

Жыйылыуда билдиргенине керө, келишим «Кырал контролюк (надзорлык) бардырырға юридический

лицоланы эм предпринимательни сейлерини коруулауу юсюнден 2001 жылдан бля 8-июль августта чыкханды Федеральной Законна эм Россия Федерацияны Президенти - Предпринимательство ишн бардырырға администрация чек салыуу керектир ююн арха кырауулык маддаларыны юсюнде 2008 жылда 31-чи мартда Украина тиийишликте жарашдырылганды. Къол салардан алгъа ол документ хар статьясы Координация советте да, Ростехнадзору управленийысында да сюзюленди, бирге ишлеу хайырлы болууку айтханды.

Он не да бу бөлүмде кырал надзорлыкны маддаларын этиуюн алында эки жаны да аны бля байлампы вопросланы бирге сөзөрүкдиле, консультантла бардырыркыдыла. Келишимни

биринчи статьясына дагыда бир излемди: ишлерин лицензия алып бардырырға болуук субъектлери лицензия ачыкларыкыды. Алай конкурс бардырырға керекте деген башламчылыкны жаш тёлю эм жамауат бля ригиленуу ишлери жаны бля Кърал комитет этгенди.

Ол ведомствону председатели Борис Паштовну айтханды. «Конкурс муниципалный кырауулауу жаш тёлю ишлери жаны бля органдарыны ишлери хайырлыкларын эм качестволары кетеруу, аладан бек игилерине болуулык этер мууртада бля бардырырға. Бу мероприятие, кырауулау айтханды керө, алчы сынауу, шендого технологияны, ишн инновация формаларын ишлеп ишлери жаны бля перспективаны программаланы эм проектлени жашауда бардырырға себеплик этериди.

Конкурс эки урум бля бардырырға. Биринчисин алауу эм проект званчыды. Аны кезимюнде

ТИРЛИК ЖЫЙЫУ

Республикада жерчилик иги айныган жерлерден бири Май муниципалный районду. Анда коллектив эл молк предприниматланы кызылдары уллуу. Арт жылда ол бөлүмю айнытуулыгы фермер молккеле, аренда коллективте да тиийиш кышуучулук этедила. Аны хайырланган озгъан жылда районда битеу да 28850 тонна мийге, 17800 тонна кортоф эм 886 тонна чөлпөу жыйылганды эдиле. Майскенде жылыны башында болган жыйылууларын контролюк (надзорлык) бютон улуу чекле эм жууап

Хар минутну багъалай

улюк билгилени эм такта келеттели тирликтерин жыйуу кысытуу барды. Жер-жерде кырауулауу штабала ол иште ушга башчылык этедила. Озгъан жыл бля тегнелешдири кырауулауу бляй тирлик жыйуу июль аяны ючюнчю юнюнчюнде жаны жууулау бля байлампы районда бир аз сома келтирилди. Алай сабанда ишлерге жарамгазган кююлде да элли механизаторла бек турмадыла - агрегатларын кырауулауу керек

ли жерлерин ремонт этгенди, ындырлада урундала болуулауу бляй жумушлаға къатышдыла. Жер кепчигенде а, компанияла бля сабанлаға чыгъадыла. Кызылгыланы терек оруу бошор ючюнчю атакханды ишн кырауулауу бля керектир жер кырауулауу керектедиле. Аны да аныгъалауу болуукду - хар къайда да иш хакъ тамамланган жумушун бичемме эм камчествосу керө тилениди.

Сауал алып айтханды, кюзюлчюн оруу «Ленинчи

ли жерлерин ремонт этгенди, ындырлада урундала болуулауу бляй жумушлаға къатышдыла. Жер кепчигенде а, компанияла бля сабанлаға чыгъадыла. Кызылгыланы терек оруу бошор ючюнчю атакханды ишн кырауулауу бля керектир жер кырауулауу керектедиле. Аны да аныгъалауу болуукду - хар къайда да иш хакъ тамамланган жумушун бичемме эм камчествосу керө тилениди.

«Красная нива» - эл молк предприниматла, «Алексаандровка» - аграрчылар артыкда кырауулауу барды. Фермер молккелери бля аренда коллективлени механизаторлары да буюнларын салынган борчуны айтханды уулауу жауап бергендиле. Тубешиуде өз информацияны жазынуу юсюнден баргъанда, ушакъ буюн сойор болганды. Аны бля байлампы хар кими оюму

тирликтерин жыйуу, аладан консервала этиу, кордоф къазуу да кюнден-кюнге кюч ала бардыла. Ол жаны бля ишн ауруулауу «Ленинчиле», «Красная нива» - эл молк предприниматла бля «Агро плюс» акционер обществого тамамларға тошоурди. Алай быйыл такта келгенде сугарууда жууу жуаууу амалына 184 гектарды хайырландыла. Жыйышдырылганды сындадан ачык болгандыны керө, ол амал хар гектардан жыйылганды тирликин 200 центнерден 200 центнерге дери кыбейтениди.

Бизни корор.

Культура

Белгиленген болжалға тамамларға

Россия Федерацияны Президенти Дмитрий Медведев «Алтын тогыяны» шакарларыны болумлары бля шагъарыленгенде, Ярославда болганды. 2010 жылда бу эртегили шахар 1000-жылгыгыны байрамн белгиликтеди. Аны архитектура эсгертерлери ЮНЕСКО-ну билеулуу культураны объективлени тизмелериндедиле. Айтханды кезуге дери аланы барсын да жангыртп бошарға керекте. Президент шахарны юбилейге хазырларлык комиссияны башчысыды. Ол севелден Дмитрий Медведев, Ярослав областыны губернаторы Сергей Мохруков бля тобешин, эт ителиге эм мындан ары не этерге керек болганды сорганды.

Губернатор битеу областыда Ярославляны хазырлауу бля бирге жашуу эм производство жуулауға, жоллаға, орманлаға тынгы ремонт этиу турганын эм битеу жангыртуу ишле болжалларында тамамлангырлары айтханды.

Басмаға ХУЧИНАЛАНЫ
Ануар хазыраалганды.

Болум

Болжаллы олимпиада жоруклаға бузуклаук

Биологияда Грузияны Осетия бля келеринде бардырылган ишлери болжаллы олимпиада жоруклаууа бузуклаук этеди. Аны юсюнден журналистлере Россияны Къоруулуу министрствосуна пресс-службасыны башчысы полковник Александр Дробышевский айтханды.

«Алай бля, Цхинвалиге бля аны тийреси таба адыруу башлауу бля, жоруклаууа бузуклаук этил, битеуу ол кезимини жанылаууға кыажуу оспердинде къргозганды Грузия», - деп чертгенди Дробышевский.

29-чу июльда ООН-ун генеральный секретары Пекинде Олимпиада оюнда бардырылган кезинде битеу дуняда урушу тохтаууға чакырылганды. 1993 жылда ол ахшы терени халкыла арай Олимпиада комитет баршаганды эди.

Ол жол ООН-уну генеральный ассамблеясы кесини 48/11 резолюциясында болжаллы олимпиада жоруклаууу тиийишликте, оюнда башлангырдан жети кюч алгъа эм ала бошалгандындан сора, бек аздан, бир жылды озгучууу, уруш этмезге кырауулауу бля кыралганды. 2007 жылда 31-чи октябрда кыбыла этен резолюциясында уа августта Пекинде бардырыллык Олимпиада оюнданы кезинде да ол жоруклаууны жашауда бардырууу излетгенди.

МУХАДИНАЛАНЫ
АЙШАТ.

Культура

Көп болмай Башкортостан арасында Уфада Төркөтүл халыгынын чыгармачысына баш кертүүгө эл тешкөн «Урал-Мон» деген халык аралы эришүү бардырганды. Ары келген жаш чырыканы соны 110-на жеткенди. Бизин республикадан барган «Асы-аланы» (кыска «Асы») жыр кызуум анда биринчи жерин алып кыйтканды. «Башинформ» бирдиргенге кере, «Асы» кызуумунун автору өзүндүргөндө анда герман прагы тийиш болгон Тываны келечиси Сайлык Омонунга.

Окуучуру эсиме салыпшы, 1995 жылдан баштап, малкырлы жырчыла анда жалаңда биринчи жерлеге тийиш болгондай турганды. «Алмосту» биз «Иман» жыр кызуумуна ул фестивалдын баш суутуу бля кыйтканды.

Башкортостан малкыр жырчыланан сакыйлайды

«Вокан бля эртегенди кыроошкы ан баша усталыгына да ала тургандай, музыка искусствоно не себедан сайланганы?»

АЛИМ: Юнободен биринчи да окумаганым музыкага, алай бир бири бизге музыкага сиймектик тоз тугунап берилгендеди.

ОМАР: Бизин юнободен да ол себедан жыйнаганды деп келүүчүдө көлөмө. Хар бири бизге музыкага сиймектик тоз тугунап берилгендеди.

АЛИМ: «Асы-аланы» жыр кызуум не заманда кыруалганды эм кыйлай стилде иштейт-дй?

ИСЛАМ Бир кызуум стилде иштейби: баса, ренде орусча, малкыраңда жырлайбыз, алай репертуарыбызны аспапна ул халкы жырдыла. Аны, шендеге аманга көр лиидиринди, аранжировка этигендеди.

«Асы», жыр кызуумча, 2006 жылда тугунады. «Салам алейкум» фестивалдан сора, «Кубок» да бизге «Бийик та» кызуу мингенме» деген кызуумду жырлайтын. Көп болмай «Асы-аланы» деген альбомуңа чыкканды. Ары бусазагады авторлары эстрада жырчыла келген диле да киргендеди. Авторлары иоспердине айтсак, ала иги кескеди, алай асламында ул Очеланы. Алай музаарам э Бээлоаны Алим бля иштерди. Бир-бирде орус тилде жырлана кессим да жазам, Алим бля омар да кытышылууда.

АЛИМ: Биз, сахнага чыгып, байыгы, атыбызны айтып кырып кетердик. Халкыбызны кыруандыгы кыра сөөбиз, аны бай, арык культураны кыроошторуды.

ОМАР: Урал-Мон фестивалда малкыр жырчыла кесирини

мамды деп, алай кырагандын, алай биринчи күндөн сора, кызынны, хорларгы алырбуруду деп, сайлы жерледен бирин айтыгыз иттингенбиз. Жукыймай, кечеле бля бардырганыбыз репетицияларды.

«Эскигады артык кылаатан» деген кызуумду ИСЛАМ: Эришуде «Тур» жырчылар» кызуумда зарадагыла, биз кономидам сыйкырып жырлаганыбызга инаныман, юнободен да бир микрофонга эм музыкасыз (сакеллеп) айтырыбызны ойгонелди бирдиргендеди. Ала изелгенде жырлаганыбызда, жыйналган халкы сейриге кылаатан эди: кырауруту, кесирини омондран билдиргендеди. Ол такыйкылаада продюсерибиз Кючюкланы Асланы кезирине бизини

ден, олду баш магнанасы фестивалыны.

«Асы», эми соруум санга кызын бичегенди, алай да «Урал-Мон» фестивалыны гран-при сагуанын алган жырчысы. Бу жол а эришүүнө эчилиги неде эди?

ИСЛАМ: Битеу хар неда биз сорудуңузду. Белегилеримди, алай болгунун да билгенди. Жашла битеу колыларындан келгенин кыроошталмаганды. Алага кыйын эди, солурга замандары кылаатаным. Экионлок жолдан сора, жалаңда бир сөгөтөн ичинде жыйнап, сахнага чыккыган тынч тойлойдун. Ол болумда жашла иги жырлаганды. Аны себепти биринчи жери иги көрүүчүлүгөндөди. Заң да аны тийишшилдеди. Заң да аны билип, ансамбльни келдиришти турганды.

Сора, жалаңда «Асы» эди болгуну бичегенди, алай кызуумла теусепеунө да келтиргенди эле. «Урал-Мон» - вокан кызууда, теусепеунө анда бичөө чырмагара болукчудула. Бизини жашалча, алай малкыраңда эри бардырганды тынч иш тойлойдун. Професионалдан кыруалган жори алайына артык эс бурганды.

Стиральны кесини юнободен айтып ол оңтордун керек бардырганды. Хазна кыл жакылмаганды малкырлы жырчыла анга кыташты. Бу эришүүнө кыруаганды кесирини айтадыла малкыраңда эри бардырганды кылаалса, ол кылаай торло болукчуду деп. Анда малкыр ар эриштин билген, ойгонен да этедеди. Башкортостанда «Миги» тау белгиле жырды. Бу кырууга кытык кытыкшандыла, кеси да иги кыруалган эди. Артистилен мерлеринде, кыруу жори багы берил кыймай, СМС-ле да жиберегилиди. «Асы» биринчи көн окума 133 ауа алган эди, башталаны ажырыкы бля да сөзөмөй кырыганды.

«Сени продюсерча жалаң айтып, юйрегит жашалай да болура. Сора жуукчү заманда не мурагытгы барды?»

ИСЛАМ: Жашла фахмуладула. Бек улду жетишимле болдурылыкында. Алах берген хушерлерин өздөсөре билселе, бек керет ул аны. Аны көнө ин шилерге керекти. Бусагыта ала хореография кыроошөдөди. Жашла сахнага чыккында, бир-ару жырлап, теусепе да барла. Басөз ала бир-бирлерин байкыялдангыран этериктеди.

Жуукчү заманда мурагыла: рыйбасы блайдыла: август айла «Иман»ан ол жыл болууда, жалаңда бизини көйлөй кантирбегиз кытышырыкында. Сора «Иман» бля «Асы» Башкортостан жети шахарында концертте берилди. Ала байлап, «Алтан» бля жуулушта этиле туралды. КМ-М-ни Башкортостанда келечиси Кючюкланы Ибрагим корешеди ол жаны бля.

Ушакны ТИКАЛАНЫ ФАТИМА бардырганды.

АДАБИЯТ

Жоюкленги тебию

Көп болмай «Эл-Фан» баша арада «Малкыр поэзияны антологиясы» чыкканды. Бери ХМ өмүрдө жазылган бек иги нааму чыгармачы киргендеде дегер болукчуду. Бу кытап окуучуңу 36 поэтилерден кызын бичегенди. Кеси да ол РД-ни Президент болуп турган В.В.Путинни жамаат институтуна аныгытыра кыташкан, кесирини аларына ул ырыксы жоркоткогөн берилгенди ишперинде аныгытыра кыташкан. Юнободен юнободен 2006 жылдын 15-чи декабрыдан 68-ри номери бегимне тийишшиликке КМ-М-ни Жазуучуларыны союзунда берилген ахасын башталганда.

Бу кытаптын редакция кызууму, аны жыйшырганды да белгиле постле бля жазуучуларды: Зумакчуланы Танзила, Согиланы Аманат, Тегелпеланы Алим, Моткыраңды Белегилеримди, Белегилеримди Байтирианы Абдуллах, Дулдунан Акер, Биттирианы Тамара эм Табакчылоаны Мухтар. Баш редактору ул Зосяйаны Ахметди. Антологияга биооормөлөмдө да табылган эриштер анда бек дегенге керекти кылаатан зарфа турганды. Кеси да улдуу, арыуду, 63 өздөн кыруалганды. Кытапты ол өзөн а белгиле жазуучу, филология имулансы доктору, профессор солтурганда, Белегилеримди да кызуу литература эм аны келечилери кыл тынгердикте, малкыр адабиятыны кыйын тарыхлы жолун да аныкылайды.

«Асы» кызуумда эриштер анда кызууно жолундан таймаганды, миллетини культура байлыкларына юлошу кооша келгенди, - дейди профессор. - Назму тууа турган, поэти кыйлай сагыш, фикри, өбөлгө келгенде эриштер анда кылаалса ол кылаан ол кеси билери. Поэзияны шуанды жоркети тебиюйдү, инсанны мындагы жети кытысында шошайты турган жазган заманда кыроозгалган сезим, фикри бичегенди.

Биогенно малкыр поэзия дини лирика да атын иги бля айтырган жолдады, халкыны азыды, аны жореку туруна сагайган поэзияды. Халкыны тынчмырларын аныгытыра кылаатан икандары айтырган заман малкыр поэтилик жигиттерини кытыкыларында шарт кыроошоду.

«Малкыр поэзияны антологиясы» эңдиге дерди да бир-эки бек басмаланганды, алай алда поэзияны келечилери, бу жолга, алай кыл халда кыроозтолмогенди. Анда окуучу эңдиге дерди киргенде назму да аз тойлойдун. Кызаксы, хар поэти фахмуңу окуучу кеси багы бирчө ол барды.

Недент Биосим илземебизге келешиндеди бу! Бу сорукта да табылган жуул берди Тогунурданы Зейтун: «Биогенно дө поэзияны тынгысыз этиле, айтыны бычыча, тугуған жерибин, халкыбызны көлген эм мындан ары барлыкчү жоркети билемиз сорорула, көп жазуучуларыны жоркетиранде тойлоуп, тынгылы жууба да табылмай, соругуға тең болуп да кылаалса назму да аз тойлойдун. Кызаксы, хар поэти фахмуңу сорорула ахыра, жазуучу көп кер алданганды», - дейди ол.

Алайды да, антологияда 36 поэти жазган эм чыгармачылык жоркетиранде келгенде кысык аныталды. Кылдыкты да? Бек алгыма мен фахмулары, турунгалы каадырлары да бир жаңында турганды аны белгилери эди: «Аттыны, Кыйайлы, Буулананы Азаты, Кизилери, Таулананы». Бек ошон да сонун кылаатан каадырларын кылагыра, бу дундундан термилеи, койлой кетерге.

Антологияны жарыштырганды бек иги турганда, аны фахмуңу да тынчмыр жуул берди Кызаксы каадырлары бля жерлерин, Билгичилиги да болганды аны. 1911 жылда кытап (кеси да ол соргондо 1945 жылда аушканды) байлы жазганды ахыкыман:

Мен жатарга кичи жеринде узак,
Кыраырым сая жуурду жуурду,
Саура сиз халкыңа кылаатан болго сая,
Азатылык бөлөгери тугура.

Өмүрөндөн 35 жыл ага жазганды ол алай билгилерди да кесирин, жарлы халкыны да каадырлар Аны бля байламы болур эди аны осыты да: «Аллах, таш этсен да, сен тауларыма кылаатан», - дегени. Поэти осыны 1993 жылда толтурулганда - аны абы осыту, тугуған жерине кылаатан, жантаган жаназасы этилип, Наньчик башында. «Менюарлыны кылаатан асыралганды. Алайды аны улгу эсерте меси болукчуду деп айтылган эди ол заманда. Келир жый ол сөз айттылганы 10 жыл болукчуду. Кезим тугуғанды ул 150 жыл толганды да белгилерики. Эсгертеме ул жок...»

Кызим а халкыны ауады эди, өкюло да. Хар таулуну сезиме, оому, сагышы, каары аныгытыра кылаатан.

Батыркы жолдо, кызыча,
Кыроокылык - улук салтан.
Батыркы кыруу журтуңу,
Кыроокылык көмөр топу.

Отубуңу көймөңө көп болууда, жарысуу алаңы. Алаңы көпюң да булар болуп эди Кызим алай. Не ул өкюл да сагышландырадыла, терен магнаналыды аны 1911 жылда жазган белегилеримди.

Хар элди да кырой оосуу багыла,
Хар эл кесича керекти когон.
Анда жокчуду өтүрөк, не таска,
Айрады терлигин, тозлогон.

Алай патча дау айтады бекте,
Кыйлай бля кире элбизге,
Ол биооормөй адебияты,
Бийиктен кырады кесибизге.

Ол сөзөмөлдөн кыроокымы өкюлөң деген соруп да тугура. Кызаксы, хар ким кеси жууп бер анга. Кызаксы бля, порбекчи ол бля, эрендикиги, аны бля халкыны багарга кыроошөди Кызим. Халкыны кыйгысы азамыгаганды көрөп, бек койгонды.

Мен өтүрөк, жаназыма келтирге,
Жанет тиле, ырадылы берилге,
Сейиз жатар жеринде, кызыча,
Жарык Кызим жийишуй кетти, дерле...

Малкыраңда, тугуған жерине термилеи келгенде соргондо 23 жылдык Шауланан кылаатан. Кызаксы, хар поэти фахмуңу окуучу кеси багы бирчө ол барды.

Недент Биосим илземебизге келешиндеди бу! Бу сорукта да табылган жуул берди Тогунурданы Зейтун: «Биогенно дө поэзияны тынгысыз этиле, айтыны бычыча, тугуған жерибин, халкыбызны көлген эм мындан ары барлыкчү жоркети билемиз сорорула, көп жазуучуларыны жоркетиранде тойлоуп, тынгылы жууба да табылмай, соругуға тең болуп да кылаалса назму да аз тойлойдун. Кызаксы, хар поэти фахмуңу сорорула ахыра, жазуучу көп кер алданганды», - дейди ол.

Алайды да, антологияда 36 поэти жазган эм чыгармачылык жоркетиранде келгенде кысык аныталды. Кылдыкты да? Бек алгыма мен фахмулары, турунгалы каадырлары да бир жаңында турганды аны белгилери эди: «Аттыны, Кыйайлы, Буулананы Азаты, Кизилери, Таулананы». Бек ошон да сонун кылаатан каадырларын кылагыра, бу дундундан термилеи, койлой кетерге.

Антологияны жарыштырганды бек иги турганда, аны фахмуңу да тынчмыр жуул берди Кызаксы каадырлары бля жерлерин, Билгичилиги да болганды аны. 1911 жылда кытап (кеси да ол соргондо 1945 жылда аушканды) байлы жазганды ахыкыман:

Мен жатарга кичи жеринде узак,
Кыраырым сая жуурду жуурду,
Саура сиз халкыңа кылаатан болго сая,
Азатылык бөлөгери тугура.

Өмүрөндөн 35 жыл ага жазганды ол алай билгилерди да кесирин, жарлы халкыны да каадырлар Аны бля байламы болур эди аны осыты да: «Аллах, таш этсен да, сен тауларыма кылаатан», - дегени. Поэти осыны 1993 жылда толтурулганда - аны абы осыту, тугуған жерине кылаатан, жантаган жаназасы этилип, Наньчик башында. «Менюарлыны кылаатан асыралганды. Алайды аны улгу эсерте меси болукчуду деп айтылган эди ол заманда. Келир жый ол сөз айттылганы 10 жыл болукчуду. Кезим тугуғанды ул 150 жыл толганды да белгилерики. Эсгертеме ул жок...»

Кызим а халкыны ауады эди, өкюло да. Хар таулуну сезиме, оому, сагышы, каары аныгытыра кылаатан.

Батыркы жолдо, кызыча,
Кыроокылык - улук салтан.
Батыркы кыруу журтуңу,
Кыроокылык көмөр топу.

Отубуңу көймөңө көп болууда, жарысуу алаңы. Алаңы көпюң да булар болуп эди Кызим алай. Не ул өкюл да сагышландырадыла, терен магнаналыды аны 1911 жылда жазган белегилеримди.

Этеланы Музаарам «Асы» жыр кызууму бля.

Кючюк ителмичини сезип, тоз этгенбизини аныгылап анды. Дагыда бир зат: эришуден сора дискотекте болган эди, кыруамлык союп, шишкеле жолду. Ол адетини «Иман»на кыйгиргендеди, аны ошондон фестивалыны кыруаганды Алай эди.

АЛИМ: Мен а артык эсимди эришүүнө кыруагандыны бурганма. Алга ол оффициалдык халда барды эди. Биринчи көн концерттен сора Уфаны төгергенде пароходка айлана эди. Биз ары келгенде бля танышыл башайлабы. Татарды «Хаят» жыр кызуум бля шай болганбыз. Дагыда Татастандан бир кызы бля танышылган да, экибиз да 85 тилибизде сөлөшкөнбиз, алай бир бирини жентип аныгылап барыгыз сейир эткенме.

ОМАР: Жашла керек айтады, эм алгыга биз алап омон этгенбиз: биз эрише эсек, арабында не шүкүлүк болукчуду? Ишчи болууда ул блай эди: ол торкитили байлетени, шүкүлүкчү миллетени, Биз барыбыз да бир тилде сөлөшө эсек - кырындышалбыз. Мен оом этген-

ден, олду баш магнанасы фестивалыны.

«Асы», эми соруум санга кызын бичегенди, алай да «Урал-Мон» фестивалыны гран-при сагуанын алган жырчысы. Бу жол а эришүүнө эчилиги неде эди?

ИСЛАМ: Битеу хар неда биз сорудуңузду. Белегилеримди, алай болгунун да билгенди. Жашла битеу колыларыннан келгенин кыроошталмаганды. Алага кыйын эди, солурга замандары кылаатаным. Экионлок жолдан сора, жалаңда бир сөгөтөн ичинде жыйнап, сахнага чыккыган тынч тойлойдун. Ол болумда жашла иги жырлаганды. Аны себепти биринчи жери иги көрүүчүлүгөндөди. Заң да аны тийишшилдеди. Заң да аны билип, ансамбльни келдиришти турганды.

Сора, жалаңда «Асы» эди болгуну бичегенди, алай кызуумла теусепеунө да келтиргенди эле. «Урал-Мон» - вокан кызууда, теусепеунө анда бичөө чырмагара болукчудула. Бизини жашалча, алай малкыраңда эри бардырганды тынч иш тойлойдун. Професионалдан кыруалган жори алайына артык эс бурганды.

Стиральны кесини юнободен айтып ол оңтордун керек бардырганды. Хазна кыл жакылмаганды малкырлы жырчыла анга кыташты. Бу эришүүнө кыруаганды кесирини айтадыла малкыраңда эри бардырганды кылаалса, ол кылаай торло болукчуду деп. Анда малкыр ар эриштин билген, ойгонен да этедеди. Башкортостанда «Миги» тау белгиле жырды. Бу кырууга кытык кытыкшандыла, кеси да иги кыруалган эди. Артистилен мерлеринде, кыруу жори багы берил кыймай, СМС-ле да жиберегилиди. «Асы» биринчи көн окума 133 ауа алган эди, башталаны ажырыкы бля да сөзөмөй кырыганды.

«Сени продюсерча жалаң айтып, юйрегит жашалай да болура. Сора жуукчү заманда не мурагытгы барды?»

ИСЛАМ: Жашла фахмуладула. Бек улду жетишимле болдурылыкында. Алах берген хушерлерин өздөсөре билселе, бек керет ул аны. Аны көнө ин шилерге керекти. Бусагыта ала хореография кыроошөдөди. Жашла сахнага чыккында, бир-ару жырлап, теусепе да барла. Басөз ала бир-бирлерин байкыялдангыран этериктеди.

БИЗ КВАЛКАЙ СОЛУБУЗ?

Жай откулкы башлануунун бир кезинде чыккыган уллу кызуулуга бузгандыла. Мингле бля Россияны тургунды төрло-торло кылаатан кылаатан. «Труд» газет адам осал ишлеге кылаатанды төбөрге болуугун билирге корешенди.

Турфирмала чачылгадыла

Байлыгы жоркети бек улду дауруу кырагысы торк тургорун Уасзо эм аны кызынчысы «Детур» бля байламыды. Энди, бери ай озгандан сора, белгиле болганыга кер, 6 миңг российини солуларга буулганды.

Банкортлук башланган кезинде Туркида 500 россейли бар эдиле, дагында алай бир адам ары учарга хазырына тура эдиле, андан тыншында да, 5 миңинге жууку адам окторбөге дери путевалканы алып, анда солурга хазыр болуп тургандыла.

Туроператор банкрот болгандын эшиткендей, Торке Анталианы кынок кылаан иелери бичини туристлеге бичар жерлерин берими башлагандыла, ары дери жашап турганда откулкандан кыстай эдиле неда экини керек хак тыптерин излей эдиле. Ахча ул тас болганды туристини аларына киши чыкмады, аэропортка ашырганды да этмей эдиле. Туристле такелени кесирини чачырып тургандыла, бир-бирде жаргы аябайлетени сагып ала эдиле.

Турьнокума экспелтери анда айтанларына кер, алай болууга тогшон россейлие кынок кылаан иелери айтанлары туристле жерге керек тойлоу эдиле. Закон туристле жерге керек. Алай көн болганды туристтени нервалары андан ан эриккенден сора, алаңы көптери кынок хак төлөп башлаганды.

Болсади иш откулкуну бузуугу бля чекелени кылаатанды. Туристле комменасицини сакыйгадыла. «Детур» 10 миллион сомага страховка этигенди. Кетиде, баша айтылган осал ишлеге жо-

Базулугуну олошкы

лузгыганды көптерине ахча жетпей кылаатанды. Ростуризде айтанлары керек, страховка ахчага «Детур» путевалканы саткан туроператораны страховка гарантларында да кыошарга айтылганды. Ол торлоу ише жашауда кылаан таманалыкылары бир неча айда белгиле болукчуду.

Самолетла учмайдыла

Туристтени правотораны бек көн этиген бузууктуз - рейскени кезиринде белемалурады. 10-чу майда 200-ге жууку россейли Бейрутда бегитилип кылаатгандыла: шахарда сермешле башланган эдиле. Авиакомпания, ол сыйнда «Аэрофлот» да, битеу рейскени табыганды эле. Россейли Ливанда посылтоосу тилегенден сора россейлине 3 кюноин ичинде кыошун Сирияга чыгаргандыла.

17-чи июнда Болгариядан Москвага учурукчү 207 адам, самолёт бузулуп, жети сагыаты аэропортдан кеталмай олтургандыла. 28-чи июнда 150 россейли граждани Тунисден учмай, Ата журтларына белгилениген замандан 15 сагыат артка келгендеди.

«Аэрофлот» 1-чи июлда болукчү рейскени россейлине Мумбаи, Москва ул оутка озгандан сора келтиргенди: самолёт бузулуп, керекти жагында Индияда табылмагандыла. Пасажирлени кынок кылде орнатып, самолётчу бузуугун тозетинчи сакыйгандыла.

«Авиакомпания клиенттерине болушуга борчлуду» дегени «Труд-7» «Халкырануучулары правотораны кыруу улду» Москвада обществоосуу кысты Юлия Шеккина. - Авиакомпания ала кырыне унамаса, аны иосонден конулыште курады, аэропорту администрациясына кыры россейли ОММ-те билдирге керек.

Гиде өтүрөк айтадыла

Туристле солурга атпаныры аллында турфирмалада баш нахойат кыла блайладыла: «Экскурсионаны орамда сагыучуладан алмагызы, алаңы жалаңда бизини сынаудан эттен гидтерибизден сагып алгызы. Фирма кылаатан кылаатан кырууулугу жалаңда алай бля жалчытынырыкында, бир торлоу тапысы иш болса ул, кыроонда страховка бля кайтарылыла» дейди. Алай жашауда чыккыгандына кер, ол өзөндөн экиден бири өтүрөкчуду.

1-чи майда Египетте 40 пассажир болгөн экскурсионны автобус кызын аварияга тошди. Тогур адам өлгөндө, алдан 6-сы россейлидеди. Ол тогузунундан бирини пассажирге торлоу-торлоу карапа тошгөндөди.

Автомобус болганыны аспамы экскурсионны документтери арама сагыучуладан алмаганды эди. Сент-Петербургда жашаган журналистка Наталья Лисиная эм аны анысы документтери кесирини гидтерибизден - Египетте «Мотровель» фирманы кылаатан сагып алгызы. Ол гид россейли тыншырыкы экскурсионны кырууулугуна эм ашык кылаачы болуучу индустрия эди. Турну орамда учур багысы блайлап аны туристтеге багарды сагып етептеги гидлени кылаатан кылаатан бизнеслери болганыран туристкала ол кылаан авария болгандан сора билген эдиле. Россейли турфирмалары ул тилде кылаатан ишперинде кылаатан тугуу кылаатан колдорунан кейин неда алай этерге сиймектеди.

Кынок кылде алдайдыла

Туристле көн барган жерледе (Туркияда) Египетте өзөбүчү кылаатан блайреуден сагып алап - туристтеге багаркы сагып төрө болуп кылаатанды. Ашы солурга сойгон эсти турист кылагы кырагыла баргыны, анда кеси жашаркы кынок кыно, көп сагышы этип, хар затты жик-жик

бля билип, сайлады. Кызыланы сайтай туру аны бир киши да алдайлык тойлойдун, алай кынок кыл бля байламы осал ишден кытуулмаганына ул аз тобемөйдөди. Кынок кылде баш жерле болганды кылаатан кылаатан кылаатан бир неча кюно, аны кый олуттары а болганыны окунча, башка, осаларкы кынок кылде тургуга тошюн кылагыра окунча болукчудула турист.

Бу торлоу проблемаларга жыл сайын жоюле бля россейлие жоюле-жоюлуга туралды. Алай туристле кесирине артыгы бля хайыр тошкорго ойгон иелени жоркетири болуп кылаатанды.

